Hazret-i Peygamber in Örnekliğinde İnsan Onuru
Gönderen Kadir Hatipoglu - Nisan 16 2013 15:03:30

Hazret-i Peygamber’in Örnekliğinde İnsan Onuru Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK[1]   Peygamberler, insanlık tarihinin nesep, soy-sop açısından en net ve tereddütsüz bilinenleri, iyi ve güzel olan her alanda olduğu gibi onur açısından da örnekleri, önderleri ve yol gösterici rehberleridir. Onlar, Allah’ın iradesini yeryüzüne taşıyan, onun gereğini en mükemmel şekilde yaşayıp yansıtan, en üstün ahlaka sahip seçkin kişilerdir. Onur, gerek dilimizde gerek karşılığı olarak kullanılan başka dillerde, kelime anlamının ötesinde bir muhtevaya sahiptir. Terim olarak, kısaca, insanın kendine duyduğu saygıyı ve başkalarını da kendine saygılı kılmayı anlatır. Bir insanın kendine saygılı olması, her şeyden önce kendi yaratılışının sırrını anlamaya çalışması, kendinin farkında olması, kendi değerini bilmesi, yaratanı tanıması, O’nun buyrukları çerçevesinde bir hayat sürmesi ile doğrudan ilgilidir. Başkalarının bir insana saygı duyması için o kişide birtakım değerler manzumesinin bulunması gerekir. Üzerinde durduğumuz onur kelimesi, lugatlarda haysiyet, şeref, izzet-i nefis, itibar, ırz, namus, fahr/övgü, keramet/kıymet-değer gibi çok önemli sözcüklerle karşılanır. Bunların her biri, kendisinde bulunan insana değer katan, kişiyi saygın kılan ahlâkî niteliklerdir. Peygamberler, insanlık tarihinin nesep, soy-sop açısından en net ve tereddütsüz bilinenleri, iyi ve güzel olan her alanda olduğu gibi onur açısından da örnekleri, önderleri ve yol gösterici rehberleridir. Onlar, Allah’ın iradesini yeryüzüne taşıyan, onun gereğini en mükemmel şekilde yaşayıp yansıtan, en üstün ahlaka sahip seçkin kişilerdir. Onurla ahlak arasındaki sıkı ilişkiyi dikkate alarak, Peygamberimizin örnekliğinde onur konusunu, genel anlamda onun ahlâkı çerçevesinde ele almaya çalışacağız. Peygamberlerin yukarıda ifade edilen bu üstün niteliklerinin her birini ve en mütekâmil şeklini şahsında temsil eden son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.) efendimizdir. Onur kavramının içine konulan, onunla birlikte anılan ve muhtevasını oluşturan her şey, öncelikle güzel ahlakın alanına girmektedir. Kur’an-ı Kerim’de Hz. Peygamber hakkında: “Hiç şüphesiz ki sen üstün bir ahlak üzeresin” (Kalem 68/4) buyurulur. Peygamberimiz bir hadislerinde: “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim” (Muvatta, Husnü’l-huluk 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 381) buyurmuştur. Yine Peygamber Efendimiz: “Allahım! Yaratılışımı güzel kıldın, ahlakımı da güzelleştir” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 403; VI, 68,155) buyurarak Cenab-ı Hakk’ın kendisini yaratılış olarak da mükemmel kıldığını bir tahdîs-i nimet olarak zikretmiştir. Sahabe-i kiram, Resul-i Ekrem’in ahlaki özellikleri açısından insanların en üstünü ve mükemmeli olduğunu birçok vesilelerle ifade etmişlerdir (Bazı örnekler için bkz. Buhârî, . Edeb 112; Müslim, Mesâcid, 267; Edeb 30; Ebû Dâvûd, Edeb 1; Tirmizî, Birr 69; Ahmed b. Hanbel, III, 270; VI, 236; 246). Bilindiği gibi ahlak, bir insanın hayatının tüm alanlarını kapsayan, kendisi, yaratıcısı olan Allah, ailesi, yakın ve uzak çevresi, tüm insan cinsi ve yaratılmışların tamamı ile olan ilişkilerini belirleyen bir özellik taşır. Peygamberimizin anılan bu alanların her biri ile ilgili ahlakîi örnekliği, sahabîler tarafından gözlemlenmiş, müşahade edilip izlenmiş, her biri ile ilgili emir ve tavsiyeleri, teşvikleri ve sakındırmaları hassasiyetle korunmuş ve sonraki nesillere aktarılmış bulunmaktadır. Hadis kitaplarımızın ilgili bölümlerinde ahlak alanının detayları ile ilgili pek çok rivayet bulmak mümkündür. Tamamen

rivayetlerden oluşan müstakil ahlak eserleri, ilk asırlardan itibaren tasnif edilmeye başlanılmıştır. Bunları ana hatlarıyla anmamızın sebebi, Hz. Peygamber’in kendisine olan saygısını ve öz güvenini, insanlar nezdinde saygınlığını sağlayan ve her biri en ince ayrıntılarına kadar tespit edilmiş olan üstün niteliklerini belirtmektir. Hz. Peygamber, kendisi kendini anlatır, tanıtır ve konumunu tanımlar. Birtakım beşerî özelliklerini, seçkin niteliklerini, Allah’ın resulü olduğunu, resul ve nebîlerin sonuncusu oluşunu insanlara apaçık bildirir. İnsanı toplum içinde bilinir, tanınır ve saygın kılan özelliklerin başında sahih bir nesebe sahip olması, annesinin, babasının, soyunun sopunun belli olması gelir. Bu durum soy ve sopla övünme, hemcinslerine karşı üstünlük taslama, başkalarını küçük görme anlamına gelmez. Ancak temiz bir nesebe sahip olmak, kişinin hem kendisine karşı büyük bir güven duygusuna sahip olmasını sağlar, hem de başkaları o kişinin nesebini, soyunu sopunu araştırıp inceleme, tanıma imkanı elde edebileceği gibi, hiç kimse onun hakkında isabetsiz ve yersiz söz söyleme fırsatı da bulamaz. Özellikle peygamberimizin yaşadığı dönemde Arap toplumunda nesebin ne derece önem taşıdığı herkesçe bilinmektedir. Peygamberimiz, içinde yaşadığı ve öncelikle getirdiği dine ilk davet edeceği Arap toplumu huzurunda kendi babasını, dedesini ve dedelerinin soy ağacını sayarak, kimliğini bütün açıklığıyla ortaya koyar. Bu, onun onurlu duruşunun ve kendisine karşı saygı duyulmasının bir unsurudur. Hz. Peygamber’in kendisini anlatan şu sözleri, onun örnekliği, önderliği, üstün nitelikleriyle onurlandığı, fakat bütün bunları övünmek için söylemediğini vurgulayan saygın duruşu hakkında bize birtakım temel ilkeler öğretir: “Ben kıyamet gününde âdemoğullarının seyyidi/efendisiyim, övünmek yok! Livaül-hamd benim elimdedir, övünmek yok! O gün Âdem’den başka bir peygamber yoktur ki benim sancağım altında olmasın. Ben ilk şefaat eden, ilk şefaat edilenim, övünmek yok! Ben tüm gönderilmiş resullerin komutanı/en önde bulunanıyım, övünmek yok! Ben enbiyanın sonuncusuyum, övünmek yok! Ben şefaat edenlerin ve şefaat edilenlerin ilkiyim, övünmek yok!” (Celâlüddîn es-Süyûtî, el-Câmiu’s-sagîr, I, 413). Peygamberimiz kendisine ilk vahiy geldiğinde korkup endişeye kapılmış ve evine gelerek eşi Hz. Hatice’ye kendisini örtmesini söylemiş, “Bana bir hâl olmasından korktum” demişti. Hz. Hatice, eşini, onda var olan güzel hasletleri anarak şu sözlerle teselli etti: “Sakın korkma, Allah’a yemin ederim ki Cenab-ı Hak seni asla utandırmaz. Çünkü sen yakın akrabanı koruyup kollar, onlarla ilişkini sürdürürsün; iş beceremeyen, aciz kimselerin elinden tutar, işini üstlenirsin; yoksulu koruyup gözetirsin; misafire ikramda bulunursun; bir musibete, haksızlığa uğrayanlara yardım edersin” (Buhari, hadis no: 3, 3392, 3953, 3955-56-57; Müslim, 160; Tirmizi, 3637; Müsned, VI, 153; 223,232). Hz. Hatice’nin bu sözleri, Resul-i Ekrem’in hayatının peygamberlik öncesi dönemindeki yaşantısı ve ahlakı hakkında bize önemli bilgiler sunmaktadır. Bu durum onun peygamberlikten önceki hayatının da son derece onurlu ve şerefli bir hayat olduğunu gösterir. Peygamberimizi, ahlakı ve güzel huyları açısından tarif edip anlatan birçok sahabi, onun ahlakça insanların en üstünü ve mükemmeli olduğuna vurgu yapma ihtiyacı hisseder. Eşi Hz. Âişe, peygamberimizin ahlakı hakkında kendisine soru sorup bilgi edinmek isteyenlere: "Siz Kur’an okumuyor musunuz? Onun ahlakı Kur’an idi” diye cevap verir (Müslim, hadis no: 746; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 54, 95). Ahlak, kişinin tüm davranışlarına, sözlerine, işlerine, çevresiyle ilişkilerine yansır ve insanda yerleşik bir hâl alır,

huy hâline gelir. Resul-i Ekrem Efendimizin ashaba ve ümmete örnek teşkil eden ahlakını haber verenlerden biri olan Abdullah İbni Amr der ki: Hz. Peygamber, davranışlarında ve sözünde aşırılıktan uzak durur, “Sizin en seçkin olanlarınız ahlakı güzel olanlarınızdır” buyururdu (Buhari, hadis no: 3559; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 328). Buna benzer rivayetler birçok sahabeden nakledilir. Bir keresinde Hz. Peygamber: “Bana en sevimli olanlarınız, ahlakı en güzel olanlarınızdır” buyurmuştu (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 328). Hz. Aişe de Peygamberimizin: “Sizin en hayırlı olanınız, aile çevresine karşı hayırlı olanınızdır. Ben, sizlerin ailesine karşı en hayırlı olanınızım” buyurduğunu haber verir (Tirmizî, hadis no: 3893). Peygamberimizin eşleri, ayrı ayrı her biri, onun aile içi davranışlarını en ince teferruatına kadar bize anlatır. Bu anlatımların her biri, onun üstün ahlaki niteliklerini ve onurlu örnek davranışını simgeler. Bir insanın aile içindeki büyüklüğü ve saygınlığı, bütün saygınlıkların üstünde gelir. Çünkü onun bütün zaaflarını en iyi bilen ailesidir. Bu yüzden dünyadaki birçok büyük şöhret sahibi, ailesi içinde küçük ve etkisizdir. Hayatı bilinen büyükler içinde bunun belki yegane istisnası Peygamber Efendimizdir. Örnek alınması gereken onurlu bir hayat için bunun ne derece büyük önem ifade ettiği izahtan varestedir. Bu dünyada huzurlu bir hayat sürmek isteyen ve ailesine, yakın ve uzak çevresine, din kardeşlerine, insan kardeşlerine yararlı olmayı, örnek davranışlar sergilemeyi hedefleyen her bireyin Kur’an’ı, onun hayata yansıyan canlı ve müşahhas şekli sünneti, peygamberimizin hayatını tümüyle kuşatan sireti yani Hz. Peygamber’in yaşadığı hayatı iyi okuması, anlaması, anlamlandırması ve kendisine rehber edinmesi, işin özünü ve ruhunu teşkil eder. Bizler, peygamberimizin hayatına çok kalın çizgilerle baktığımız zaman altı özenle çizilmesi gereken şu önemli özelliklerin onda yerleşik bir hâl almış, ahlak hâline gelmiş olduğunu görmekteyiz: Her konuda doğru sözlü ve doğru işli oluşu ve asla yalan söylememesi; risaleti tebliğde, Müslümanların mallarını korumada, ahdine vefada eminliği yani tam güvenilir oluşu; her işte ve herkese karşı adaletli davranışı; haktan asla sapmaması; affının ve müsamahasının sınırsızlığı; herkese ve her canlıya karşı merhametli oluşu; kadınlara ve küçük çocuklara karşı şefkat ve merhametinin daha öncelikli olması; aile bireylerine ve yakın akrabalarına karşı acıma ve şefkatinin, koruyup kollamasının eksiksizliği; her zaman ümmetini düşünmesi ve insanların işlerini zorlaştırmayıp kolaylık yolunu tercih etmesi; ashabına düşkünlüğü ve onların işlerinin yolunda gitmesine, ihtiyaçlarının yerine getirilmesine olan özeni; günahkârlara, ehlikitap olanlara, münafık ve müşriklere karşı da merhametli oluşu; canlı hayvanlar ve tabiata karşı olan merhameti; her türlü zorluğa, güçlüğe, belâ ve musibete karşı sabır ve tahammül göstermesi; Allah’tan gelen her şeye razı olması; her halükârda Allah’a hamd etmesi; dünya malına düşkün olmayıp züht yolunu tutması; her konuda ve herkese karşı tevazu sahibi oluşu; ashabın erkeklerine ve kadınlarına karşı, Allah’a davet ettiği insanlara karşı, harp esirlerine karşı, tüm canlılara karşı rıfk ile yumuşaklıkla muamele etmesi; insanların en cömerdi olması, elinde avucunda ne varsa ihtiyaç sahiplerine vermesi; şecaatinin, cesaret ve kahramanlığının önde oluşu; herkese karşı vefakârlığının tam oluşu; haya ve iffet duygusunun zirvede olması; her zaman vakarını muhafaza etmesi; her zaman güler yüzü oluşu ve kızgınlığının, öfkesinin sadece Allah yolunda oluşu; mizahının ve şakasının ahlâk hudutları içinde örneklik teşkil etmesi; ashabına, ümmetine muhabbetinin sınırsızlığı,

onların başına gelen ve gelecek musibetlere hüzünlenmesi, kederlenmesi ve ağlaması; ibadetler başta olmak üzere bütün işlerde kolaylık yolunu tutması. Bunlara ilave edilecek daha birçok başlık bulunabilir. Bizim hadis kitaplarının onun şemaili ve ahlakı ile ilgili bölümlerinden ve müstakil kitaplardan seçtiğimiz bu konuların her biri ile ilgili sünnet ve hadisten onlarca misal vermek mümkündür. Bütün bunlar, onun kendi onurlu duruşu ve başkasının onurunu koruması açısından büyük önem taşır. Ayrıca, Resul-i Ekrem’e ne kadar büyük saygı göstersek, yine de onun üzerimizdeki hakkını tam olarak ifa edemeyeceğimizin de delilini teşkil eder. Hz. Peygamber’in hem onur verici, hem onurlandırıcı bazı davranış, tavır ve tarzı hakkında birkaç misal, bizim için örneklik teşkil edecek niteliktedir. Peygamberimiz ashabına konuşacağı zaman muhakkak yüzünü onlara dönerek konuşurdu. Bu tavır, onun ashabına olan saygı ve sevgisinin eseridir. Oturduğu bir meclisten kalkacağında Allah’a istiğfar eder, ondan af dilerdi. Kendisinin huzuruna bir heyet geldiğinde onları en güzel elbiseleriyle karşılardı. Ashabından biri ile karşılaştığında, karşısındaki yüzünü dönmeden Hz. Peygamber ondan yüzünü çevirmezdi. Karşılaştığında musafaha için elini tuttuğu ashabı onun elini bırakmadıkça, o elini çekmezdi. Ashabından bir toplulukla karşılaştığında onlarla musafaha yapamamışsa kendilerini selamlardı. Peygamberimizin gülmesi tebessümü idi. Kendisinden bir şey isteyen olduğunda varsa verir, yoksa “yok” demez susardı. Müslümanların zayıf ve fakirlerinin evlerine gelir, onlara misafir olur, hastalarını ziyaret eder, onların cenazelerinde hazır bulunurdu. Hiç kimseyi küçük görmez, insanların kendilerini küçümseyip hor gördüğü insanları koruyup kollar, onurlandırırdı. Aralarında yakınlaşmayı ve samimi ilişkileri geliştirdiği için Müslümanların hediyeleşmelerini emrederdi. Medine’nin yerlisi Müslümanlara (Ensar’a) ziyarette bulunur, çocuklarına selam verir ve onların başını okşardı. Ashabın çocuklarına ve hanımlarına rastladığında selam verirdi. Peygamberimiz, ümmetini, insan onurunu zedeleyen şeylerden uzak tutmaya özen göstermiş, birtakım şeyleri onlara yasaklamıştır. Bunlardan da birkaç örnek vermemiz, konunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır: Efendimiz çıplak dolaşmayı yasaklamıştır, çünkü bu onuru zedeleyici bir davranıştır. Yenilip içilmesini yasakladığı şeyler, yırtıcı hayvanların ve yırtıcı kuşların eti, ehli eşeklerin eti, genel olarak atların, katırların etleri, laşeler ve benzerleri, insan fıtratının kabullenmediği ve onurlu kişilere yakışmayan şeylerdir. Mesela kabirler üzerine zaruret bulunmaksızın oturulmasını yasaklaması, ölünün de dirinin de onurunu korumaya yöneliktir. Müsleyi, savaşta da olsa insanların elinin ayağının, kolunun bacağının, burnunun kulağının kesilmek suretiyle eziyet verilerek öldürülmesini, hayvanları bile keserken onlara rıfk ile muamele edilip eziyet verilmeden kesilmesini, ruh sahibi hiçbir canlının sebepsiz yere öldürülmemesini emretmiş olması, onurlu davranışın bir göstergesidir. İnsanların vücutlarına dövme yaptırmasını, hayvanların tanınmak maksadıyla dağlanmasını yasaklaması da aynı şekilde insan onurunu zedeleyici davranışlardır. Bunların sayısını çoğaltmak mümkündür, ancak biz bu birkaç örnekle yetinmek istiyoruz.

[1] Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı

islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler